

COOPERAȚIA MINORITARILOR DIN ROMÂNIA INTERBELICĂ

După desăvârșirea unității statului român, în 1918, cooperația și-a păstrat în toate provinciile care s-au unit atunci cu Regatul României structura organizatorică din perioada antebelică, bazată pe principii naționale. În același timp, asociațiile cooperatiste ale românilor din noile teritorii ale țării au început să se afilieze, din 1919, la centralele de la București, deși o parte din Uniunile românești ce le coordonasera activitatea până la sfârșitul războiului au continuat să activeze și să reprezinte interesele lor atât față de organele centrale ale cooperației din Vechiului regat, cât și față de stat¹.

În momentul înfăptuirii unității naționale a României, asociațiile cooperatiste aparținând grupurilor minoritare nu aveau o dezvoltare uniformă. În Transilvania, de exemplu, cooperația de consum maghiară reprezenta ramura cea mai evoluată de pe cuprinsul provinciei. Sistarea bruscă a sprijinului financiar al guvernului ungar și întreruperea legăturilor cu centrala de la Budapesta au afectat însă puternic activitatea acestor asociații. Din cele 655 cooperative de consum maghiare încorporate în 1918 în granițele României întregite o parte au fost puse în lichidare, iar cele rămase în stare de funcționare și-au restrâns considerabil sfera de acțiune. În 1920, filiala din Aiud a centralei *Hangya* (Furnica), care exercitase până la Unire atribuțiile centralei de la Budapesta pentru Transilvania, s-a transformat în Centrala Cooperativelor *Hangya*, Societate Cooperativă pentru Producție, Valorificare și Consum, devenind, de fapt, o uniune a asociațiilor de consum, care posedă și magazinul lor *en gros*². Ea și-a afiliat majoritatea cooperativelor maghiare de consum și de producție de pe teritoriul provinciei. Un număr de 63 de asociații de consum și multe din cele de producție și de credit aparținând maghiarilor au preferat să rămână însă independente, neaderând la nici o centrală³.

„Furnica” păstra nealterate sarcinile Uniunii de la Budapesta, de care depinsese până în 1918, încercând să adapteze activitatea asociațiilor ei la noile condiții economice ale României de după Unire. Principalul său rol a constat în aprovizionarea cooperativelor cu mărfuri. Centrala își asuma, concomitent, misiunea de a controla, a îndruma și de a sprijini activitățile lor comerciale. În anul 1921, ea avea afiliate 521 de cooperative de consum, cu 135 028 membri și cu un capital vărsat de 34 297 000 lei, revenind o sumă medie de 254 lei pe asociat, superioară mediei cooperativelor de același tip din România⁴, această superioritate datorându-se faptului că unitățile respective deserveau, de regulă, locuitori ai mai multor comune.

În anii următori, numărul cooperativelor de consum maghiare, ca și acela al membrilor lor, a manifestat o tendință de scădere continuă. În 1922, când „Furnica” și-a început, de fapt, activitatea, mai ființau 450 de unități; în 1926 existau 446 cooperative de consum, cu 131 340 membri și cu o cifră de afaceri de 331 000 000 lei⁵; în 1929 mai activau 398 cooperative de consum, cu

¹ Vczi P. Cazacu, *Zece ani de la unirea Moldovei dintre Prut și Nistru cu România, 1918-1928*, s. 1., s. a., p. 129-131; Victor Jinga, *Problemele fundamentale ale Transilvaniei*, vol. II, Brașov, 1945, p. 472.

² Michel Mosandrei, *La coopération forestière en Roumanie*, Paris, 1926, p. 96.

³ Virgil N. Madgearu și Gr. Mladenatz, *Reforma cooperației*, Cultura națională, f. l., f. a., p. 18.

⁴ Joseph Kamil, *La coopération en Roumanie*, Paris, 1932, p. 132.

⁵ *Ibidem*.

85 225 membri, cu 25 500 000 lei capital social și rezerve statutare și cu credite contractate în valoare de 40 000 000 lei⁶.

Criza economică din 1929–1933 a dat o lovitură violentă centralei și, indirect, cooperativelor dependente de ea. În primul deceniu postbelic, *Hangya* contractase toate creditele numai de la bănci comerciale, pe termen scurt și cu dobânzi ridicate. În 1930, nemaiputând recupera creanțele de la unitățile asociate, ea a încercat să ramburseze măcar o parte din ele, prin atacarea capitalului social și a rezervelor statutare, care au fost reduse la suma de 7 148 497 lei. Concomitent, centrala a pierdut, prin retragerea de către deponenți, și depunerile spre fructificare. Starea financiară precară a „Furnicii” s-a repercutat asupra unităților, ducând la lichidarea a 70 dintre ele, astfel că la bilanțul din 31 decembrie 1930 numărul acestora a scăzut la 328⁷. După criza economică din 1929–1933, cooperația de consum maghiară a înregistrat un regres continuu. La bilanțul din 31 decembrie 1937 mai existau doar 25 de asemenea asociații, cu 60 704 membri, cu o cifră de afaceri de 79 405 000 lei, toate cooperativele maghiare de consum fiind atunci afiliate centralei din Aiud⁸.

Cooperația de credit a maghiarilor din Transilvania era mai puțin dezvoltată, comparativ cu cea de consum. Cu toate acestea, în întreaga perioadă interbelică, ea a reușit să își adapteze mai ușor activitatea la condițiile economice ale României. La 9 august 1920 cooperativele de credit s-au asociat în Uniunea Cooperativelor de Credit și Economie Maghiară *Alianța*, din Cluj, care a fost recunoscută de stat în 1922 și a început să activeze din 1923. *Alianța* păstra funcțiile și sarcinile fostei *Asociații Regnicolare Ungare a Instituțiilor de Credit*, din Budapesta, care patronase, până la sfârșitul războiului, aceste asociații⁹, îndeplinind o dublă funcție: de bancă centrală și de uniune de control. După Unire, au rămas în Transilvania 702 cooperative maghiare de credit, dar, conform statisticii centralei cooperative din Budapesta, în 1918 activau numai 518 dintre ele, care aveau 163 639 membri¹⁰. La sfârșitul anului 1923, *Alianța* grupa 330 cooperative de credit, cu 98 218 membri, cu 5 728 085 lei capital social vărsat, 2 071 796 lei rezerve și 38 349 569 lei depuneri spre fructificare¹¹. În anii următori, multe asociații de credit au fost lichidate, astfel că în 1926 își mai desfășurau activitatea doar 280, cu 86 070 membri și cu 14 000 000 lei capital social, toate acestea fiind organizate pe principiile Schulze-Delitsch¹². În 1929, totalul lor sporise la 315, cu 97 027 membri¹³.

În primul deceniu interbelic organizarea tehnică și comercială a cooperativelor maghiare de credit a fost aproape ireproșabilă. Ele s-au călăuzit după următoarele principii: a) raza de activitate a unei cooperative se întindea la un cerc de mai multe comune; b) părțile sociale subscrise erau de 50 de lei, un

⁶ Constantin I. Opreșcu, *Cooperația*, în *Aspecte ale economiei românești*, Consiliul Superior Economic, 1939, p. 513; A.N. București, fond Casa Regală Carol al II-lea, dosar 74/1930, f. 10.

⁷ A.N. București, fond Centrocoup, Oficiul Național al Cooperăției, dosarele 2/1930–1934; 4/1930, f. 3–12.

⁸ Alexandre M. Chabert, *La coopération en Roumanie*, Paris, 1940, p. 123. Alte detalii la Gromoslav Mladenatz, *La coopération*, în *Société des Nations, Conférence européenne de la vie rurale, Roumanie, 1939*, Bucarest, p. 95.

⁹ A.N. București, fond Centrocoup, Oficiul Național al Cooperăției, dosarele 2/1930–1934; 4/1930, f. 3–12; Joseph Kamil, *op. cit.*, p. 133; Gheorghe Dragoș, *Cooperația în Ardeal. Istoric. Situația actuală - Perspective*, Oficiul Național al Cooperăției Române, 1933, p. 166–167.

¹⁰ Gr. Mladenatz, A.G. Galan, I. Tatos și Mircea V. Pienescu, *Întreprinderile cooperative*, în „Enciclopedia României”, vol. IV, p. 649.

¹¹ Virgil N. Madgearu și Gr. Mladenatz, *op. cit.*, p. 19.

¹² Joseph Kamil, *op. cit.*, p. 133.

¹³ A.N. București, fond Casa Regală Carol al II-lea, dosar 74/1930, f. 10.

asociat având dreptul de a subscrie mai multe părți sociale; c) răspunderea socială era stabilită la de cinci ori valoarea părților sociale subscribe; d) dividendele părților sociale au fost limitate prin statute la maximum 5 %, iar mai târziu majorate la 10 %¹⁴. Cooperativele de credit aparținând maghiarilor posedau o autonomie completă și funcționau cu fonduri proprii, fără nici un ajutor de la stat¹⁵. Ele au primit în rândurile lor și asociați de alte naționalități. În 1932, de exemplu, cele 357 cooperative afiliate la *Alianța*, din Cluj, din care 287 de credit și 70 de producție, aveau 103 911 membri. Dintre aceștia, 73,6 % erau maghiari, 16,1 % români, 8,0 % germani și 2,3 % reprezentau alte naționalități¹⁶.

Cu toate că în anii crizei economice numărul unităților s-a diminuat, cel al membrilor a continuat să fie în creștere. Sporul a fost influențat, în mare măsură, de propaganda și de activitatea desfășurată de *Alianța*, care coordona și îndruma instituțiile maghiare de credit popular și care, pentru a capta cât mai multe capitaluri, a distribuit societărilor dividende la valori asemănătoare celor plătite de băncile comerciale. În 1930, *Alianța* avea afiliate 298 cooperative de credit și 90 economice, dar ea devenise acum, prin excelență, o uniune a cooperativelor de producție, prin faptul că 30 dintre unitățile economice situate în trei județe ale Transilvaniei erau cele mai active dintre asociatele ei, și o uniune de control, constituită în același an, care a preluat funcțiile de control ale centralei. *Alianța* posedă atunci un capital vărsat de 6 878 000 lei, 111 651 lei rezerve și 8 079 826 lei depuneri spre fructificare¹⁷. Un an mai târziu, în 1931, cooperativele maghiare de credit erau în număr de 283, cu 99 654 membri, - din care 16 erau urbane - cu 47 000 000 lei capital, 13 500 000 lei rezerve, 13 250 000 lei fonduri sociale, 287 500 000 lei depuneri spre fructificare și 79 500 000 lei credite¹⁸.

Fondurile mari de lucru deținute de cooperativele maghiare de credit le-au ajutat să acopere o bună parte din cererile de împrumuturi și să facă apel pe scară restrânsă la capitalurile băncilor comerciale. Împrumuturile acordate au sporit de la suma de 38 500 000 lei, în 1923, la 400 750 000 lei, în 1931, percepându-se la ele dobânzi cuprinse între 20 și 24 % până în 1923, între 30 și 32 % până în 1930 și de 19 % în 1931. În general, dobânzile cooperăției de credit maghiare au fost echivalente cu cele încasate atunci de băncile comerciale din România și cu 4 % peste nivelul perceput de cooperăția germană și românească. Dobânzile ridicate s-au datorat faptului că asociațiile maghiare de credit, nedorind să lucreze cu centralele cooperăției românești, spre a nu le accepta controlul, au plătit, pe de o parte, dividende mai mari la capitaluri și la depunerile spre fructificare, iar pe de altă parte, au contractat credite de reescont mai scumpe de la diverse bănci comerciale. Astfel, după Unire, până în anul 1923, ele au răsplătit depunerile spre fructificare cu cote cuprinse între 9 și 10 % pe an, din 1923 până în 1928 cuantumul a fost de 20 %, iar cu începere din 1929 de 16 %¹⁹.

¹⁴ Gr. Mladenatz, A.G. Galan, I. Tatos și Mircea V. Pienescu, *op. cit.*, p. 649.

¹⁵ Alexandre M. Chabert, *op. cit.*, p. 123.

¹⁶ Gr. Mladenatz, A.G. Galan, I. Tatos și Mircea V. Pienescu, *op. cit.*, p. 649.

¹⁷ A.N. București., fond Centrocoop, Oficiul Național al Cooperăției, dosarele 2/1930-1934; 4/1930, f. 3-12. Alături *Alianța*, cât și *Furnica* au desfășurat o continuă muncă de culturalizare și de educație cooperatistă a maghiarilor asociați, prin conferințe, prin serbări organizate la sate și, mai cu seamă, prin publicații periodice: revista săptămânală „Cooperăția” (Szövetkezés), difuzată de *Furnica*, și „Curierul cooperativ” (Szövetkezeti Ertesítő), publicația săptămânală a *Alianței* (cf. Victor Jinga, *op. cit.*, p. 483-484).

¹⁸ Constantin I. Opreșcu, *op. cit.*, p. 506).

¹⁹ *Ibidem*; vezi și Gr. Mladenatz, A.G. Galan, I. Tatos și Mircea V. Pienescu, *op. cit.*, p. 651-652.

Asociațiile de producție reprezentau sectorul cel mai puțin dezvoltat al cooperăției maghiare, în privința unităților și a membrilor, în pofida faptului că o parte dintre ele s-au manifestat ca organizații economice deosebit de întreprinzătoare și de viabile. Lăptăriile au fost singurele care au cunoscut o oarecare extindere, mai cu seamă în anii premergători izbucnirii celui de-al doilea război mondial. La 31 decembrie 1939 numărul lor era de 124, al membrilor de 10 027, capitalul social vărsat se cifra la 4 814 760 lei, iar rezervele și fondurile de amortizare la 826 372 lei. Restul unităților incluse în categoria cooperativelor de producție diversă au fost de numai 20, cu un total de 2 561 membri, cu 2 247 321 lei capital social și 873 660 lei rezerve²⁰.

Pe ansamblu, cooperăția maghiară din România, socotită în totalitatea ramurilor ei principale, nu a avut o evoluție unitară. În timp ce unele sectoare s-au dezvoltat fără întreruperi, altele au cunoscut un declin continuu. La rezultatele inegale obținute de asociațiile ungurești au contribuit o mulțime de factori generali și speciali, între ei mai importanți fiind refuzul de a accepta sprijinul statului român și lipsa de colaborare și de coordonare a activității societăților ce aparțineau diferitelor categorii de cooperative, care au acționat în exclusivitate, prin intermediul centralelor, numai pentru apărarea intereselor propriilor asociate.

Un proces similar îl cunoaște și cooperăția germană din Transilvania. Unitățile ei de consum s-au situat pe ultimul loc, potrivit statisticilor care prezintă asociațiile organizate pe criteriul naționalității membrilor lor. Dacă în 1913 existaseră 47 de unități cu 3 540 membri, cu un capital de aproximativ 100 000 coroane și cu 388 000 coroane credite²¹, în 1919, imediat după Unire, numărul lor a sporit la 60, iar al membrilor la 6 560. Până la criza economică din 1929–1933 asociațiile de consum săsești au cunoscut o oarecare dezvoltare în privința unităților, a membrilor și a capitalului. De la 77 de asociații, în 1921, cu 7 642 membri și cu 756 556 lei capital, ele ajung, în 1925, la 81, cu 8 116 membri, 1 488 000 lei capital și rezerve și 13 497 000 lei credite²². În anii următori se observă o tendință de scădere pe toate planurile, care a continuat să se manifeste și după marea depresiune economică. În perioada interbelică situația lor a fost următoarea:²³

Anul	Număr de cooperative	Număr de membri	Media pe cooperativă
1919	60	6 360	109
1921	77	7 642	99
1923	81	8 116	100
1929	69	6 553	95
1937	46	5 888	85
1939	47	4 408	94

Cauzele regresului cooperăției de consum săsești s-au datorat atât crizei economice, cât și activității centralei lor. Lucrând, în special, cu fonduri împrumutate, ea a înregistrat pierderi mari, mai ales atunci când nu și-a putut desface mărfurile. Centrala cooperativelor germane de consum a încercat să asigure magazinului ce îl deschisese încă înainte de război un rol predominant

²⁰ Cf. Victor Jinga, *op. cit.*, p. 483.

²¹ Constantin I. Oprescu, *op. cit.*, p. 512.

²² Michel Mosandrei, *op. cit.*, p. 96-97; Alexandre M. Chabert, *op. cit.*, p. 122. În 1927 erau înregistrate tot 81 cooperative (cf. Gustav Adolf Klein, *Viața economică germană din Ardeal, Banat și Satu Mare, în Transilvania, Banatul, Crișana și Maramureșul, 1918-1928*, vol. I, București, 1929, p. 575).

²³ Michel Mosandrei, *op. cit.*, p. 96-97; Alexandre M. Chabert, *op. cit.*, p. 122; Constantin I. Oprescu, *op. cit.*, p. 512; Victor Jinga, *op. cit.*, p. 488/

în viața economică a Transilvaniei, dar acesta nu a dat rezultatele scontate, din mai multe motive, în principal pentru faptul că Sibiuul, unde se afla plasat magazinul, nu era centrul economic al provinciei. Din cauza pierderilor înregistrate, în 1929 s-a decis închiderea lui, centrala continuând să își păstreze în anii următori numai rolul de îndrumare și de control²⁴.

După Unire, toate cooperativele de credit ale germanilor din Transilvania erau organizate pe principiile Raiffeisen și grupate în federala *Raiffeisen*, din Sibiu, care posedea un organ propriu de publicitate, „Raiffeisenbote”²⁵. La sfârșitul primului război mondial, toate cele 32 cooperative Schulze-Delitsch au dispărut: 28 s-au transformat în societăți pe acțiuni, iar restul au adoptat sistemul Raiffeisen²⁶. Asociațiile germane de credit popular și-au păstrat vechile funcții de finanțare, inclusiv ajutorarea membrilor comunității săsești pentru sporirea proprietăților lor funciare. După Unire, numărul unităților germane de credit cooperatist din Transilvania a cunoscut mici fluctuații, însă cel al membrilor lor a fost în continuă creștere. De la un total de 184 de cooperative germane de tip Raiffeisen, în 1918, cu 17 214 membri, numărul lor a scăzut, în 1925, la 183, dar cel al societăților a sporit la 18 680. La bilanțul aceluiași an, aceste cooperative, intitulate acum economice și de credit, aveau o cifră de afaceri de 211 070 000 lei. Toate unitățile erau afiliate la uniunea de control Federala Cooperativelor Raiffeisen, din Sibiu, care patrona, concomitent, în colaborare cu Centrala Cooperativelor de Consum German, din Sibiu, activitatea celor 81 cooperative de consum și a celor de producție, între ele patru puternice cooperative viticole. În plus, centrala Raiffeisen posedea o moară sistematică și o societate bancară pe acțiuni, *Casa Generală de Economii*, prin intermediul căreia finanța toate asociațiile sale²⁷. În 1927 activau 185 de asociații de economie și împrumut²⁸; doi ani mai târziu, în 1929, numărul lor sporise la 187, iar al membrilor la 20 806.

Dacă avem în vedere că totalul comunelor din Transilvania cu concentrare de populație săsească era de 201, iar cel al familiilor de țărani sași de circa 32 000, putem aprecia că sașii dețineau o rețea de cooperative de credit foarte dezvoltată. Astfel, 92 % din comune și 65 % din numărul capilor de familie aparținând țăranilor sași erau angajați în acest sistem de asociere. O proporție atât de ridicată nu se întâlnea la nici un alt grup etnic din România și la nici un fel de cooperative²⁹. În 1929, cooperativele săsești dispuneau, pe lângă capitalul social, de un important fond statutar de rezervă, însumând 13 878 454 lei, și de 242 693 689 lei depuneri spre fructificare, care erau utilizați în operațiile lor financiare. La bilanțul aceluiași an, 1929, ele aveau distribuite împrumuturi pe obligații în valoare de 273 524 981 lei și împrumuturi pe polițe de 37 372 175 lei³⁰.

Comparativ cu perioada antebelică, după Unire, cooperativele săsești de credit nu au mai putut asigura clienților lor capitaluri ieftine. Astfel, dacă până la

²⁴ Constantin I. Oprescu, *op. cit.*, p. 513.

²⁵ A.N. București, fond Casa Regală Carol al II-lea, dosar 74/1930, f. 6-7.

²⁶ Gr. Mladenatz, A.G. Galan, I. Tatos și Mircea V. Pienescu, *op. cit.*, p. 649.

²⁷ Gustav Adolf Klein, *op. cit.*, p. 576. La bilanțul din 1923, uniunea avea 102 bănci populare, cu 18 201 membri, 223 015 lei capital social vărsat, 1 501 862 rezerve și 46 047 062 lei depuneri spre fructificare (cf. Virgil N. Madgearu și Gr. Mladenatz, *op. cit.*, p. 19). Pentru alte detalii vezi Victor Jinga, *op. cit.*, p. 487.

²⁸ Gustav Adolf Klein, *op. cit.*, p. 575.

²⁹ A.N. București, fond Casa Regală Carol al II-lea, dosar 74/1930, f. 6-7; Idem, fond Centrococoop, Oficiul Național al Cooperăției, dosarele 2/1930-1934; 4/1930, f. 3-12; Constantin I. Oprescu, *op. cit.*, p. 505.

³⁰ A.N. București, fond Casa Regală Carol al II-lea, dosar 74/1930, f. 6-7.

război dobânzile percepute de la debitori au fost cuprinse între 5 și 8 % pe an, după 1921 ele au oscilat între 20 și 24 % pentru societari, iar pentru nesocietari cotele au fost cu 1-2 % mai ridicate. În general, în perioada interbelică ele s-au menținut în limitele dobânzilor încasate de băncile populare românești, fiind similare cu acestea și cu 4 % mai mici decât cele percepute de cooperativele maghiare de credit. Creșterea s-a datorat faptului că în perioada postbelică asociațiile de credit ale sașilor au obținut fonduri de la *Casa Generală de Economii*, din Sibiu, pentru care plăteau dobânzi între 15 și 18 %, față de numai 5 %, cu cât le contractaseră înainte de război, iar la depunerile spre fructificare ele au plătit între 10 și 14 %, față de 4-5 %, cât acordaseră până în 1918³¹. Cooperația de credit săsească a obținut după Unire credite de reescont de la Banca Națională a României, dar ele i-au revenit scump, întrucât i-au fost plasate printr-o societate bancară pe acțiuni, - aceeași *Casă Generală de Economii*, din Sibiu - sașii neposedând o federală cooperativă cu funcție de finanțare³².

Cooperative de producție ale sașilor din Transilvania aproape că nu au existat, acestea fiind limitate doar la câteva asociații viticole și de producție diversă. Din datele bilanțului încheiat la 31 decembrie 1939 rezultă că în Ardeal și în Banat activau opt cooperative viticole ale germanilor, cu 914 membri și cu 1 175 842 lei capital și rezerve statutare și șase de producție diversă, cu 1 301 membri și 3 128 088 lei capital social vărsat și rezerve, care depindeau de federala *Raiffeisen*, din Sibiu, și de „Agraria Bănățeană”, din Timișoara, fără a se putea ști câte aparțineau sașilor și câte șvabilor³³. Explicația pentru lipsa unor asemenea asociații trebuie căutată în sistemul de organizare a exploatărilor agricole ale germanilor din Transilvania, ca și a celor din Banat, coordonate de *Reuniunea Săsească Ardeleană din Sibiu*, și de *Reuniunea Agricolă Șvăbească din Timișoara*, care nu au considerat necesară constituirea lor.

Cooperativele de credit ale șvabilor din Banat au avut o mai slabă dezvoltare decât cele ale sașilor din Transilvania. Activitatea lor a continuat să fie coordonată, ca și până la Unire, de *Centrala Raiffeisen*, din Timișoara, care a funcționat, cu începere din anul 1910, ca societate anonimă. După promulgarea legii cooperației din 28 martie 1929, organizațiile cooperatiste șvăbești și-au creat *Uniunea de Control a Cooperativelor Șvăbești*, din Timișoara. Aceasta a preluat funcția *Agrariei Bănățene*, constituită în 1927 ca organizație economică a Sindicatului Agricultorilor Germani din Banat, dar care, în lipsa unui organ cooperatist specializat, a îndeplinit și rolul de îndrumător al asociațiilor economice și de aprovizionare a șvabilor. Uniunea de Control din Timișoara a avut în subordine întreaga rețea de asociații germane din Banat, inclusiv cooperativele Raiffeisen, vechea centrală limitându-se în anii următori la coordonarea, în colaborare cu uniunea, a băncilor cu statute Raiffeisen. După promulgarea legii cooperației din 27 martie 1935, care a favorizat dispariția uniunilor de control cooperatiste din România, întreaga organizație a șvabilor din Banat a intrat în subordinea *Agrariei Bănățene*³⁴.

Datele referitoare la cooperația germanilor din Banat sunt puține, unitățile ei fiind incluse, în majoritatea anilor, în statisticile cooperației

³¹ Constantin I. Opreșcu, *op. cit.*, p. 504; Gr. Mladenatz, A.G. Galan, I. Tatos, Mircea V. Pienescu, *op. cit.*, p. 651-652.

³² Gr. Mladenatz, A.G. Galan, I. Tatos și Mircea V. Pienescu, *op. cit.*, p. 651-652.

³³ Cf. Victor Jînga, *op. cit.*, p. 487.

³⁴ Vezi Constantinn I. Opreșcu, *op. cit.*, p. 505; A.N. București, fond Uniunea Centrală a Sindicatelor Agricole, dosar 229/1922-1944, f. 73, 125-134 și 232.

împreună cu cele ale sașilor din Transilvania, astfel că posibilitatea stabilirii exacte a locului lor în această provincie după Unire rămâne, practic, exclusă³⁵. Posedăm cifrele asupra situației înregistrate la bilanțul din 31 decembrie 1931, când în Banat au existat 28 cooperative de credit (21 Raiffeisen și 7 Schulze-Delitsch), cu 5 467 membri, 7 287 000 lei capital social, 4 432 000 lei rezerve, 57 865 000 lei depuneri spre fructificare, credite în valoare de 2 987 000 lei și 71 000 000 lei împrumuturi distribuite³⁶.

Din arhivele băncilor populare cercetate și din relatările unor economiști rezultă că organizația de credit cooperatist a șvabilor a fost slab dezvoltată, aceasta din cauză că aici funcționa o rețea densă de bănci comerciale accesibile țăranilor și meșteșugarilor. Cooperativele șvăbești de credit, spre deosebire de cooperația săsească de același profil din Transilvania, care, după criza economică din 1929–1933, a rămas, în general, staționară, și de cea maghiară, aflată în regres, au manifestat însă o tendință de dezvoltare pe toate planurile³⁷.

Cooperativele economice și de aprovizionare ale șvabilor din Banat au funcționat pe baza aceluiași norme și au urmărit scopuri similare aceluia avute de asociațiile săsești din Transilvania. În 1930, totalul acestora era de 33, cu un capital vărsat de numai 260 000 lei, ele neposedând fonduri de rezervă ori alte mijloace proprii de lucru. Pentru a încuraja dezvoltarea lor, Uniunea Cooperativelor Svăbești din Timișoara, pe lângă activitatea de îndrumare și control, le-a înlesnit operațiile de valorificare a cerealelor și a animalelor pe piața internă și la export. Ca urmare a inițiativelor și sprijinului centralei, numărul asociațiilor de aprovizionare și de desfacere a sporit, ajungând în 1931 la 52. Concomitent, au fost create și șase cooperative de producție diversă³⁸.

După depresiunea economică din anii 1929–1933, în Banat s-au înmulțit în mod considerabil cooperativele de prelucrare a laptelui deținute de șvabi. La bilanțul din 31 decembrie 1939 aceștia posedau 106 unități, toate afiliate la *Agraria Bănățeană*, timp în care la sașii din Transilvania lăptăriile lipseau³⁹.

Anii primului război mondial și perioada refacerii au afectat puternic organizația de credit popular din Bucovina, ducând la o scădere a numărului băncilor, de la 374, în 1916, la 277, în 1923. După Unire, centralele cooperative ale diferitelor naționalități din Bucovina s-au reconstituit în forma în care activaseră până în 1914, când fuseseră puse în stare de lichidare⁴⁰. La bilanțul din 31 decembrie 1923 funcționau pe teritoriul provinciei 156 cooperative românești, neafiliate încă la Centrala Băncilor Populare din București, conduse și îndrumate de federala *Arboroasa*, din Cernăuți, cu 23 216 membri, 543 798 lei capital vărsat, 234 597 lei fonduri de rezervă, 10 680 248 lei depuneri spre fructificare și tot cu 10 680 248 lei împrumuturi acordate. Grupul asociațiilor germane, afiliate la Societatea Germană de Credit, din Cernăuți, era compus din 67 de cooperative, față de 5, câte fuseseră în 1914, cu 11 011 membri, 152 970 lei capital, 151 932 lei fonduri de rezervă, 15 156 811 lei depuneri spre fructificare și 14 460 551 lei împrumuturi acordate. Grupul ruten cuprindea 41 cooperative de credit, afiliate Societății

³⁵ Vezi Victor Jînga, *op. cit.*, p. 487.

³⁶ Constantin I. Oprescu, *op. cit.*, p. 505.

³⁷ Vezi G. Mladenatz, A.G. Galan, I. Tatos și Mircea V. Pienescu, *op. cit.*, p. 651–652.

³⁸ *Ibidem*. Vezi și A.N. București, fond Centrocop, Oficiul Național al Cooperației, dosarele 2/1930–1934; 4/1930, f. 3–12.

³⁹ Victor Jînga, *op. cit.*, p. 487.

⁴⁰ Vezi Constantin I. Oprescu, *op. cit.*, p. 507; A.N. Suceava, fond Prefectura județului Cămpulung, dosar 19/1939, f. 16.

Centrale Rutene, cu 6 414 membri, 64 363 lei capital social vărsat, 104 153 lei fonduri de rezervă, 1 250 976 lei depuneri spre fructificare și 1 354 850 lei credite distribuite. Grupul polonez avea 12 societăți de tip Raiffeisen și una Schulze-Delitsch, afiliate la Centrala Societăților Poloneze, cu 2 576 membri, 89 443 lei capital, 1 352 335 lei depuneri spre fructificare și credite distribuite în valoare de 1 221 669 lei. Un număr mai mic sau mai mare de cooperative aparținând membrilor celor patru naționalități și neînserate în statisticile de mai sus nu lucrau cu centrala⁴¹.

Din informațiile furnizate de diferite surse, rezultă că societățile cooperative de credit din Bucovina erau unități cu putere financiară extrem de mică. Media de capital pe societar la cele 277 cooperative federate era de numai 19,89 lei, dar dacă o socotim pe naționalități, la ruteni ea se cifra la numai 10,04 lei. Cu o asemenea situație financiară precară, în condițiile circulației unei monede naționale devalorizate, multe din asociațiile de credit din Bucovina nu au putut dăinui în anii următori. Cooperația de credit a minoritarilor din Bucovina a avut de suferit și de pe urma ruperii legăturilor financiare cu centrele economice și bancare ale fostului Imperiu dualist, Viena și Lvov, de care depinsese până la război și a dificultăților de acomodare a ei la regimul bancar al României, deși multe asociații, unele chiar cu capital românesc, au păstrat statutele Raiffeisen⁴², iar rezultatul a fost o decădere a ei pe toate planurile.

Singura minoritate din Bucovina la care diminuările în numărul unităților și al membrilor au fost mai lente era cea germană, deoarece ea a avut la dispoziție un institut central de credit, *Banca Agrară a Bucovinei*, ca organ propriu de finanțare. La bilanțul din 31 decembrie 1928 funcționau în Bucovina 123 cooperative de credit ale minorităților, afiliate sau nu la diverse centrale, cu 13 985 membri, 13 333 226 lei capital social vărsat și 62 149 308 lei cifră de afaceri. Dintre acestea, 60 erau germane, cu 9 925 membri, circa 7 000 000 lei fonduri proprii, 23 000 000 lei depuneri spre fructificare și o cifră de afaceri de 44 500 000 lei. Centrala Însoțirilor Poloneze mai grupa doar nouă cooperative, cu 1 200 membri, iar la Centrala Cooperativelor Rutene, deși numărul băncilor a sporit la 54, numărul membrilor a scăzut la numai 2 860, ceea ce reprezenta o diminuare cu 55,42 % față de 1923. De altfel, în 1929, această centrală a fost lichidată, iar un an mai târziu aceeași soartă a avut-o și Centrala Poloneză⁴³.

Codul Cooperației române, din 12 iulie 1928, a recunoscut asociațiilor cooperatiste din teritoriile unite cu România dreptul de a funcționa încă zece ani în baza vechilor legi, adică până în vara lui 1938. După intrarea în vigoare a legii cooperației din 28 martie 1929, în condițiile unei situații economice pe care o genera criza în activitatea financiară, o parte din asociațiile de credit ale minoritarilor din toate provinciile țării au recunoscut regimul legal din România. Cooperativele rutene și poloneze, lipsite de organe centrale de îndrumare, control și finanțare capabile de a le rezolva acutele probleme cu

⁴¹ Vezi David Mitrany, *The Land and the Peasant in Rumania. The War and Agrarian Reform (1917-21)*, New York, 1968, p. 405-406; Virgil N. Madgearu și Gr. Mladenatz, *op. cit.*, p. 19-20.

⁴² Vezi A.N. Suceava, fond Prefectura județului Câmpulung, dosar 64/1934, f. 43-47.

⁴³ Constantin I. Oprescu. *op. cit.*, p. 507; A.N. București., fond Centrocoup, Oficiul Național al Cooperației, dosarele 2/1930-1934; 4/1930, f. 3-12.

care se confruntau, s-au văzut nevoite să accepte tutela centralelor românești și colaborarea cu ele⁴⁴.

În anii de după criză, cooperația germană din Bucovina a continuat să sufere de pe urma reducerii continue a numărului de asociați. Astfel, dacă în 1932 activau tot atâtea unități de credit popular ca și în 1928, 60, numărul membrilor era de numai 8 221, deci cu 1 704 mai mic, aceste unități dispunând acum de mijloace financiare în valoare de 82 000 000 lei. Toate asociațiile de credit popular aparținând germanilor funcționau pe baza legii austriece din 1873 și a statutelor Raiffeisen, fiind subordonate Centralei Cooperativelor Agricole din Bucovina. Băncile germane au plătit dividende la depuneri și dobânzi la creditele obținute mai mari decât se plăteau în vechea Românie, deoarece ele nu lucrau cu centrala din București și pentru că își procurau mijloacele financiare cu dobânzi mai ridicate decât băncile populare românești de la diverse bănci comerciale⁴⁵. În 1939, Centrala Cooperativelor Germane din Cernăuți avea 68 de cooperative de credit, toate din Bucovina, dispunând de 168 288 lei capital social și de 16 544 lei rezerve statutare, fără a mai fi posedat un fond de depuneri spre fructificare, care fusese lichidat prin retragerile făcute de deponenți cu începere din anii crizei economice⁴⁶.

Pentru cooperativele rutene și poloneze din Bucovina nu mai posedăm informații ulterioare anului 1928, căci ele au fost incluse în statisticile cooperației românești. În 1930 existau în Bucovina - în afara cooperativelor germane care au continuat să își păstreze autonomia și vechea centrală - 118 cooperative de credit aparținând românilor și minoritarilor, toate sub controlul centralei din București, cu 15 178 membri, cu 95 400 000 lei capital și rezerve, 29 500 000 lei depuneri spre fructificare, 24 400 000 lei credite primite, 73 000 000 lei împrumuturi acordate la 12 550 de persoane, majoritatea lor unor țărani cu mici proprietăți, cu dobânzi care se înscriau în limitele cotelor percepute de băncile populare românești⁴⁷. Din prezentarea acestor date disparate se poate observa, totuși, o decădere a cooperației de credit din Bucovina, atât a celei românești, cât și a celei ce aparținea minorităților naționale.

La 31 decembrie 1919 existau în Basarabia, în total, 446 de cooperative de credit, cu circa 300 000 de membri, din care 155 erau tovarășii de împrumut și păstrare și 291 tovarășii de credit, având, împreună, un capital de 29 000 000 de ruble (75 000 000 lei aur), dar, de fapt, valoarea acestei sume era redusă prin inflație și retrageri de părți sociale, la aproximativ 28 000 000 lei hârtie⁴⁸. Cele 339 cooperative românești de credit, pentru care s-au putut aduna date, aveau 228 781 membri, aceștia reprezentând 78% din totalul țăranilor asociați ai Basarabiei. La numai câteva luni de la unirea Basarabiei cu România, unitățile de credit ale românilor s-au federalizat în *Centrala Uniunilor Cooperativelor din Chișinău*, care a fost dizolvată prin legea pentru unificarea cooperației din 15 martie 1923 și care a dus ulterior la afilierea tuturor acestora la centrala de la București⁴⁹.

Uniunile de cooperative aparținând minoritarilor grupau cu precădere cooperativele din sudul provinciei și din Chișinău, unde și mișcarea era mai

⁴⁴ Gr. Mladenatz, *Politica cooperativă*, în „Enciclopedia Românică”, vol. IV, p. 629.

⁴⁵ Constantin I. Oprescu, *op. cit.*, p. 507.

⁴⁶ A.N. București, *Fond Centrococp*, *Oficiul Național al Cooperației*, dosarele 2/1930-1934; 4/1930, f. 3-12.

⁴⁷ Constantin I. Oprescu, *op. cit.*, p. 507.

⁴⁸ *Ibidem*: C. Filipescu și Eugeniu N. Giurgen, *Basarabia. Considerațiuni generale, agricole, economice și statistice*, Chișinău, 1919, p. 302.

⁴⁹ Detalii la Joseph Kamil, *op. cit.*, p. 136 și 139; Virgil N. Madgearu și Gr. Mladenatz, *op. cit.*, p. 15; P. Cazacu, *op. cit.* p. 130.

dezvoltată, în special ramura cooperativelor de consum și de aprovizionare. Cea mai importantă era *Uniunea Cooperativelor Agricole Germane din Tarutino*, care îngloba 40 de cooperative, cu 21 170 de membri. Toate cooperativele dependente de această uniune erau temeinic organizate din punctul de vedere al tehnicii bancare. *Uniunea Cooperativelor Evreiești de Credit și Economie*, din Chișinău, era o bancă federală, concepută sub forma unei societăți anonime pe acțiuni, care dirija asociațiile de credit evreiești⁵⁰. În afară de această din urmă uniune, în Basarabia mai existau numeroase cooperative de consum aparținând evreilor care desfășurau o intensă activitate de aprovizionare a micilor meșteșugari și a agricultorilor evrei cooperativizați, ele fiind unite într-o altă federală, tot cu sediul la Chișinău⁵¹.

O comparație, chiar sumară, între cooperația românească și cea a minorităților relevă câteva caracteristici ale uneia, alteia sau ambelor mișcări ce se impun a fi evidențiate. În primul rând, două din formele de asociere și anume: obștile de cumpărare și obștile de arendare, născute în perioada antebelică în Vechiul regat, deși s-au extins după 1918 și în provinciile unite, au fost îmbrățișate numai de români, nu și de populația minoritară, cu toate că la procesele de achiziții ori de arendare a unor pământuri au luat parte și țărani de alte naționalități. În al doilea rând, minoritarii au atribuit o importanță mai mare cooperației de producție în raport cu românii. În afară de obștile de arendare și de cumpărare, toate celelalte tipuri de asociații se întâlnesc și la români și la minoritari, cu deosebirea că anumite ramuri au avut un rol precumpănitor la un grup sau la altul, așa cum se poate observa din statistici. La bilanțul din 31 decembrie 1934 existau în România 7 755 cooperative românești și minoritare de toate categoriile, din care 6 627 erau românești și 1 128 minoritare. Pe categorii de cooperative avem următoarea situație:⁵²

Categoria	Total unități	ROMÂNEȘTI			MINORITARE		
		Număr de unități	%	În lichidare	Număr de unități	%	În lichidare
TOTAL	7 755	6 627	85,45	154	1 128	14,55	18
Credit	3 207	4 632	88,96	66	575	11,04	1
Consum	1 724	1 274	73,90	51	450	26,10	13
Forestiere	239	238	99,96	16	1	0,04	-
Producție	294	192	65,31	8	102	34,69	5
Cumpărare	222	222	100,00	10	-	-	-
Arendare	69	69	100,00	3	-	-	-

La sfârșitul anului 1930, România avea, potrivit Recensământului general al populației din 29 decembrie 1930, un număr de 18 057 028 locuitori, din care populația de origine română, socotită după naționalitate, reprezenta 71,9 %, iar după limba maternă 73,0 %, astfel că minoritățile naționale dețineau o pondere de 28,1 %, în baza criteriului naționalității, și de

⁵⁰ Joseph Kamil, *op. cit.*, p. 138-139. Băncile populare afiliate *Ununii Cooperativelor Evreiești de Credit și Economie* aveau o largă libertate de acțiune în operațiile, care le efectuau, ca o condiție pentru a obține creditele necesare de la banca „Jerisa” (Gromoslav Mladenatz, *La coopération*, în *Société des Nations*, p. 95).

⁵¹ Joseph Kamil, *op. cit.*, p. 138.

⁵² Completăm aici informațiile din 1934 cu datele din 1933, deoarece acestea oferă mai multe detalii. În bilanțul din 31 decembrie 1933 existau 1 121 cooperative minoritare, din care 568 de credit, 476 de consum și 77 de producție, toate afiliate la centralele minorităților respective: *Alianța, Raiffeisen*, din Sibiu, *Cooperativa Federală Raiffeisen*, din Timișoara, *Cooperativa Raiffeisen*, din Cernăuți și altele. Uniunea din Cernăuți grupa 60 de cooperative germane, toate de credit, *Furrica*, din Aiud, 353 ale maghiarilor, toate de consum. Restul uniunilor fiind mixte. În 1933 se aflau în lichidare 37 de cooperative minoritare, din care una de credit, 32 de consum și patru de producție (A.N. București, fond Centrocoop, Oficiul Național al Cooperăției, dosar 2/1934, f. 1-2).

27,0 % la calculul făcut după limba maternă⁵³. Din compararea datelor populației românești și minoritare cu cele ale cooperației rezultă că mișcarea de asociere a minorităților, calculată după numărul unităților, era, în ansamblul ei, subdezvoltată, ea deținând doar 14,55 %, față de 27,0 % cât reprezentau minoritățile în ansamblul populației țării. O poziție similară se înregistrează la cooperația de consum și la cea de credit. În schimb, la cooperația de producție minoritățile dovedeau o superioritate evidentă.

Socotită pe cele două grupe principale de unități, se poate observa că la români a precumpănit ramura cooperației de credit. La bilanțul din 31 decembrie 1934 ea deținea 69,90 % din total, pe când la minoritari ponderea era de numai 50,98 %. Era o situație care o continua pe cea din perioada antebelică și ea se va menține, cu mici diferențe, până la terminarea celui de-al doilea război mondial. La sfârșitul anului 1937, de exemplu, ponderea tuturor băncilor populare în structura cooperației din România era de 65,45 %. La asociațiile cu capital românesc cooperativele de credit dețineau 70,17 %, pe când la cele cu capital minoritar numărul unităților cu asemenea profil reprezentau doar 49,42 %⁵⁴.

În preajma izbucnirii celui de-al doilea război mondial, minoritarii continuau să dețină o pondere însemnată la cooperația de producție, prin numărul unităților și prin puterea lor economică, și să domine unele sectoare ale ei. În 1938, de pildă, ei posedau 216 cooperative de lăptărie, sau 84 % din totalul de 257 de asociații de acest fel, românii deținând doar 41 de unități; numărul membrilor lăptăriilor minoritare era de 26 057, procentual de 87,63 %, dar mijloacele lor financiare, 17 860 000 lei, reprezentau 78,51 %⁵⁵. În schimb, ei figurau cu numai două cooperative forestiere, care aveau 796 membri și 527 000 lei capital, față de 245 unități românești, cu 28 027 membri și cu 55 386 000 lei capital. În același an, 1938, la cooperația de producție diversă raportul era favorabil românilor, cu 226 de unități, sau cu 87 %, cu 31 392 membri, sau cu 88 %, și cu mijloace proprii de 181 250 000 lei, deci cu 93,06 %, pe când minoritarii aveau 34 unități, cu 4 284 membri și cu 13 506 000 lei mijloace proprii. O descreștere a ponderii cooperativelor minoritare se observă în timp și la ramura de aprovizionare, desfacere și consum, care scade în privința numărului de unități de la 26,10 %, în 1934, la 20,93 %, în 1938. Cooperația minoritară de aprovizionare și desfacere era reprezentată prin numai 11 unități, în vreme ce asociațiile de consum erau în număr de 370, din care 322 maghiare, dependente de *Furnica*, 44 săsești afiliate federalei *Raiffeisen* din Sibiu, și 4 șvabești din Banat⁵⁶. Cooperația de aprovizionare, desfacere și consum a minorităților din celelalte provincii aproape că dispăruse, fie prin lichidarea unităților, fie prin trecerea lor în categoria firmelor comerciale pe acțiuni. Ca și cooperația românească, cea minoritară se afla, după 1936, în progres, dar numai din punct de vedere financiar⁵⁷.

Deosebiri se constată și în poziția deținută în diferite tipuri de asociații, când le urmărim pe naționalități. Cooperația forestieră, de exemplu, nu a pătruns niciodată și nicăieri în rândurile comunității germane din România, iar maghiarii și-au organizat în întreaga perioadă interbelică puține asociații cu un

⁵³ Vezi D. Șandru, *Populația rurală a României între cele două războaie mondiale*, Iași, 1980, p. 50.

⁵⁴ Mihiță Constantinescu, *Politică economică aplicată*, vol. 2, Agricultură, economie rurală, cooperație, București, 1943, p. 42.

⁵⁵ Gr. Mladcnatz, A.G. Galan, I. Tatos și Mircea V. Pienescu, *op. cit.*, p. 663.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 662, 664, 666-667.

⁵⁷ Institutul Național al Cooperației, *Raportul anual asupra situației generale a mișcării cooperative*, București, 1940, p. 9.

asemenea profil. Lăptăriile cooperative aveau o largă răspândire în satele șvabilor din Banat și în cele ale germanilor din sudul Basarabiei, fiind necunoscute de către sașii din Transilvania. Ca și germanii, maghiarii dețineau un număr mult mai mare de cooperative de lăptărie, comparativ cu românii, dar mai puține decât germanii, dacă ele erau raportate la proporția locuitorilor după originea etnică⁵⁸. Grupurile minoritare din România nu și-au creat pescării cooperative, pentru motivul că în regiunile locuite de ele nu existau ape bogate în pește. În sudul Basarabiei și în Delta Dunării, deși populația asociată era destul de eterogenă din punct de vedere etnic, cooperativele de pescuit s-au înregistrat ca organizații ale românilor, dependente de centralele din București și au funcționat în permanență sub îndrumarea lor⁵⁹.

Cooperația minoritară era, în general, concentrată în unități mai mari decât cele cu capital românesc, în special cea maghiară, la care o unitate avea ca rază de acțiune mai multe comune. La sfârșitul anului 1937, media de asociați pe toate unitățile cooperației, de orice natură sau grup etnic, era de 180. La băncile populare românești ea era de circa 200, timp în care la cele minoritare aceasta ajungea la 235; pentru unitățile economice românești media numărului de membri asociați era de 115, iar la cele minoritare de 150⁶⁰. Spre deosebire de cooperația românească, la care valoarea capitalului social depășea cu mult plafonul deținut de depunerile spre fructificare, la cea minoritară depunerile erau de patru ori mai mari decât capitalul social. Raportul le favoriza pe cele din urmă, căci unitățile minoritare puteau folosi economiile populației în activitatea de finanțare, nemaifăcând apel pe scară largă la credite de la alte bănci, pentru care ar fi trebuit să plătească dobânzi mai ridicate⁶¹.

În același timp, rezultatele de ansamblu ale unităților cooperative ale minoritarilor au fost superioare, comparativ cu cele ale românilor. La inspecțiile făcute în toamna anului 1937 de către controlorii Băncii Naționale a României s-a constatat că 23,07 % din numărul unităților românești de toate categoriile erau bune, pe când la cele minoritare ponderea atingea 40,88 %, iar la grupa asociațiilor economice proporția unităților socotite bune era de 28,94 % la cele ale românilor și, respectiv, de 54,13 % la cele ale minoritarilor⁶².

Informațiile privitoare la anul 1939 furnizate de economistul Victor Jinga atestă un progres al cooperației minoritare, mai cu seamă în privința numărului de membri și a valorii fondurilor proprii de lucru⁶³, timp în care cele oferite de Mladenatz, Galan, Tatos și Pienescu, care dețineau funcții de conducere în instituțiile centrale ale cooperației, indică un declin brusc din toate punctele de vedere, în special la cooperativele de aprovizionare, desfacere și consum, la care unitățile au scăzut, comparativ cu 1938, cu 67,98 %, membrii cu 63,75 %, iar capitalul social cu 61,22 %⁶⁴. Și cel dintâi și ceilalți autori au utilizat aceleași informații oficiale ale Institutului Național al Cooperației. Deosebirea pornesc, probabil, de la faptul că Victor Jinga a avut în vedere numai unitățile cu bilanțuri încheiate, pe când Gr. Mladenatz, A.G. Galan,

⁵⁸ *Ibidem*, p. 10. Pentru detalii vezi A.N. București, fond Casa Regală Mihai I, dosar 1/1942, f. 4; Joseph Kamil, *op. cit.*, p. 122; I.I. Tatos, *Rolul federațiilor de cooperative din România în valorificarea produselor agricole*, în „Independența economică”, an. XXII, nr. 6, 1939, p. 52 - 53.

⁵⁹ Vezi Victor Jinga, *op. cit.*, p. 474-488.

⁶⁰ Mișu Constantin, *op. cit.*, p. 51.

⁶¹ *Ibidem*, p. 55.

⁶² *Ibidem*, p. 22, 39, 65-66.

⁶³ Vezi Victor Jinga, *op. cit.*, p. 473, 485 și 487.

⁶⁴ Gr. Mladenatz, A.G. Galan, I Tatos și Mircea V. Pienescu, *op. cit.*, p. 666.

I. Tatos și Mircea V. Pienescu au luat în calcul unitățile cu bilanțuri încheiate și depuse la centrale, acestea din urmă reprezentând, de fapt, cooperativele active din acel an care trebuie luate în considerație. Nu ne sunt cunoscute cauzele exacte ale regresului de mai sus, care au șubrezit, de altfel, atât de profund, deși nu la aceleași proporții, și cooperația românească, mai ales ramura de aprovizionare, desfacere și consum. Cauzele ar putea fi căutate, credem noi, în conjunctura internațională a acelui an, care a diminuat în mod substanțial schimburile comerciale ale României cu alte state și care și-a manifestat, direct ori indirect, influența asupra vieții economice interne.

The Cooperation Of Minorities In The Between-War Period

Summary

After the unity of the Romanian state was achieved in 1918, cooperation maintained in all provinces united in the Kingdom Of Romania their organisational structure of the period preceding the war. At the same time, cooperative associations of Romanians on the new territories of the State started getting affiliated to the headquarters of Bucharest from 1919, although part of the Romanian unions which had controlled their activity until the end of the war continued their existence and represented their interests to both central bodies of the cooperation in the Ancient Kingdom and to the State.

When the national unity of Romania was accomplished, the cooperative associations belonging to minority groups showed a heterogeneous development. Besides, some forms of association such as the leasing community or the purchase community which had functioned before the war in the Ancient Kingdom could find no adherence to any ethnic group of Romania. Other structures, such as forest and dairy associations, enjoyed a certain development, but with only some minorities.

In the between-war period, the cooperation of minorities in Romania generally had a evolution similar to the one of the majority population of the country. Yet, it maintained a large autonomy to the central bodies of the movement, refusing the subordination. This position considerably embarrassed its activity, especially the one of the Hungarians' associations of popular credit as they could not obtain any more loans from the headquarters of Budapest so that their autonomy sometimes directly contributed to the decline of certain types of associations.

Many of the cooperatives of the minorities received as members persons of various ethnic origins in a specific area. Besides, there were quite a few cooperatives with subscribed capitals deposited by the members of some ethnic groups who frequently collaborated with those of the Romanians, especially when the economic circumstances made it compulsory in order to assure a real progress of the respective societies and of their members as well.